

Εισοδηματικός περιορισμός

Αντώνης Παπαβασιλείου, ΕΜΠ

Βασισμένο στον Varian [1]

Περιεχόμενα

- Ο περιορισμός εισοδήματος
- Δύο αγαθά είναι συνήθως αρκετά
- Ιδιότητες του συνόλου καταναλωτικών δυνατοτήτων
- Πώς μεταβάλλεται η γραμμή εισοδηματικού περιορισμού
- Αγαθό αναφοράς
- Φόροι, επιδοτήσεις και επιβολή δελτίου
  - Παράδειγμα: το πρόγραμμα κουπονιών σίτισης
- Μεταβολές της γραμμής εισοδηματικού περιορισμού

Το μοντέλο καταναλωτή

- Η οικονομική θεωρία περιγράφει τον καταναλωτή ως ένα πράκτορα που διαλέγει να καταναλώσει το καλύτερο καλάθι αγαθών που μπορεί να καλύψει το εισόδημά του
- Στο κεφάλαιο 3 θα δούμε τι σημαίνει “καλύτερο καλάθι”
- Στο παρόν κεφάλαιο καλύπτουμε τι σημαίνει “να καλύψει το εισόδημά του”

Ο περιορισμός εισοδήματος

Συνδυασμός καταναλωτικών αγαθών

- Εστιάζουμε σε μια οικονομία με δύο αγαθά (για να μπορούμε να δουλέψουμε με γραφικές απεικονίσεις)
- Ο **συνδυασμός καταναλωτικών αγαθών** είναι μια λίστα (x_1, x_2) που περιγράφει πόσο καταναλώνουμε από το αγαθό 1, x_1 , και από το αγαθό 2, x_2
- Συμβολίζεται και ως X

Περιορισμός εισοδήματος

- Ας υποθέσουμε ότι ο καταναλωτής έχει διαθέσιμο εισόδημα m
- Και ότι οι τιμές των δύο αγαθών είναι (p_1, p_2)
- Ο **περιορισμός εισοδήματος** περιγράφεται ως

$$p_1x_1 + p_2x_2 \leq m \quad (2.1)$$

- Οι *προσιτοί οικονομικοί συνδυασμοί* είναι αυτοί που δεν κοστίζουν περισσότερο από m
- Το σύνολο των προσιτών οικονομικών συνδυασμών ονομάζεται **σύνολο οικονομικών δυνατοτήτων**

Δύο αγαθά είναι συνήθως
αρκετά

Σύνθετο αγαθό

- Η υπόθεση πως η οικονομία αποτελείται από 2 αγαθά δεν είναι όσο περιοριστική φαίνεται
- Ας θεωρήσουμε πως το αγαθό 1 αντιστοιχεί στο αγαθό που μας ενδιαφέρει να αναλύσουμε (π.χ. την αγορά γάλατος)
- Τότε το αγαθό 2 μπορεί αντιστοιχεί σε ένα **σύνθετο αγαθό**, που αντιπροσωπεύει όλα τα υπόλοιπα αγαθά στα οποία ο καταναλωτής ξοδεύει χρήματα
- Αν συμβολίσουμε με x_2 το ποσό χρημάτων σε € που ξοδεύει ο καταναλωτής σε όλα πλην του γάλατος, τότε έχουμε μια ειδική περίπτωση του εισοδηματικού περιορισμού που είδαμε νωρίτερα:

$$p_1 x_1 + x_2 \leq m \quad (2.2)$$

Ιδιότητες του συνόλου καταναλωτικών δυνατοτήτων

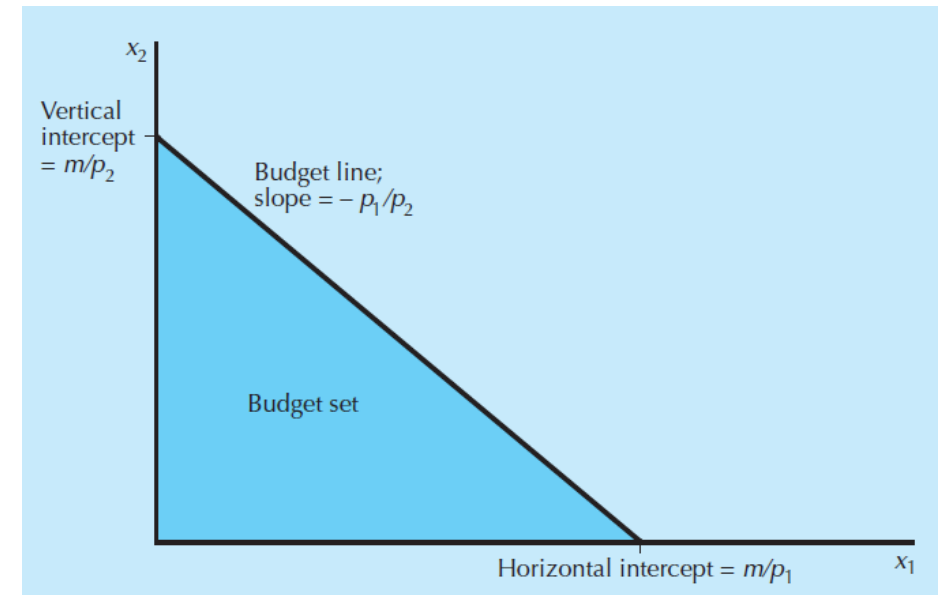
Γραμμή εισοδηματικού περιορισμού

- Η **γραμμή εισοδηματικού περιορισμού** είναι το σύνολο των αγαθών που κοστίζουν ακριβώς m :

$$p_1x_1 + p_2x_2 = m \quad (2.3)$$

- Η ποσότητα του αγαθού 2 που πρέπει να καταναλωθεί για να εξαντληθεί το εισόδημα αν καταναλώνεται ποσότητα x_1 του αγαθού 1 είναι:

$$x_2 = \frac{m}{p_2} - \frac{p_1}{p_2}x_1 \quad (2.4)$$

Ερμηνεία της κλίσης του περιορισμού εισοδήματος

- Η κλίση $-\frac{p_1}{p_2}$ ερμηνεύεται ως ο ρυθμός με τον οποίο η κατανάλωση του αγαθού 1 μπορεί να αντικατασταθεί με την κατανάλωση του αγαθού 2 στην αγορά:

$$\frac{\Delta x_2}{\Delta x_1} = -\frac{p_1}{p_2}$$

- Π.χ., αν $-\frac{p_1}{p_2} = -2$, για κάθε 1 μονάδα που μειώνω την κατανάλωση στο αγαθό 2, μπορώ να αυξήσω κατά 2 μονάδες την κατανάλωση στο αγαθό 1

Ερώτηση 2.1

- Αρχικά ένας καταναλωτής αντιμετωπίζει τη γραμμή εισοδηματικού περιορισμού $p_1x_1 + p_2x_2 = m$
- Κατόπιν η τιμή του αγαθού 1 διπλασιάζεται, η τιμή του αγαθού 2 οκταπλασιάζεται, και το εισόδημα τετραπλασιάζεται
- Γράψτε μια εξίσωση για τη νέα γραμμή εισοδηματικού περιορισμού ως προς τις αρχικές τιμές και το αρχικό εισόδημα

Απάντηση στην ερώτηση 2.1

- Η νέα γραμμή εισοδηματικού περιορισμού είναι

$$2p_1x_1 + 8p_2x_2 = 4m$$

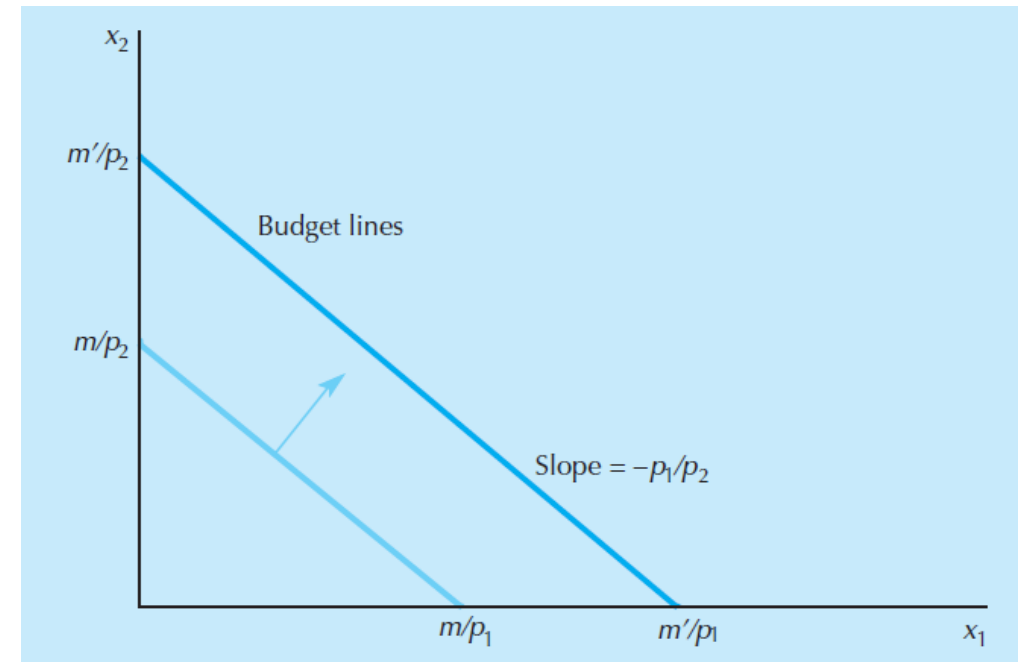
Πώς μεταβάλλεται η γραμμή
εισοδηματικού περιορισμού

Μεταβολές στο εισόδημα

- Υπενθυμίζουμε πως

$$x_2 = \frac{m}{p_2} - \frac{p_1}{p_2} x_1 \quad (2.4)$$

- Όταν αλλάζει το εισόδημα, αυξάνει η τομή της γραμμής περιορισμού εισοδήματος με τον κάθετο άξονα
- Ενώ η κλίση δεν αλλάζει
- Άρα η γραμμή περιορισμού εισοδήματος θα μετατοπιστεί *παράλληλα και προς τα έξω*
- Μια μείωση εισοδήματος μετατοπίζει παράλληλα και προς τα μέσα

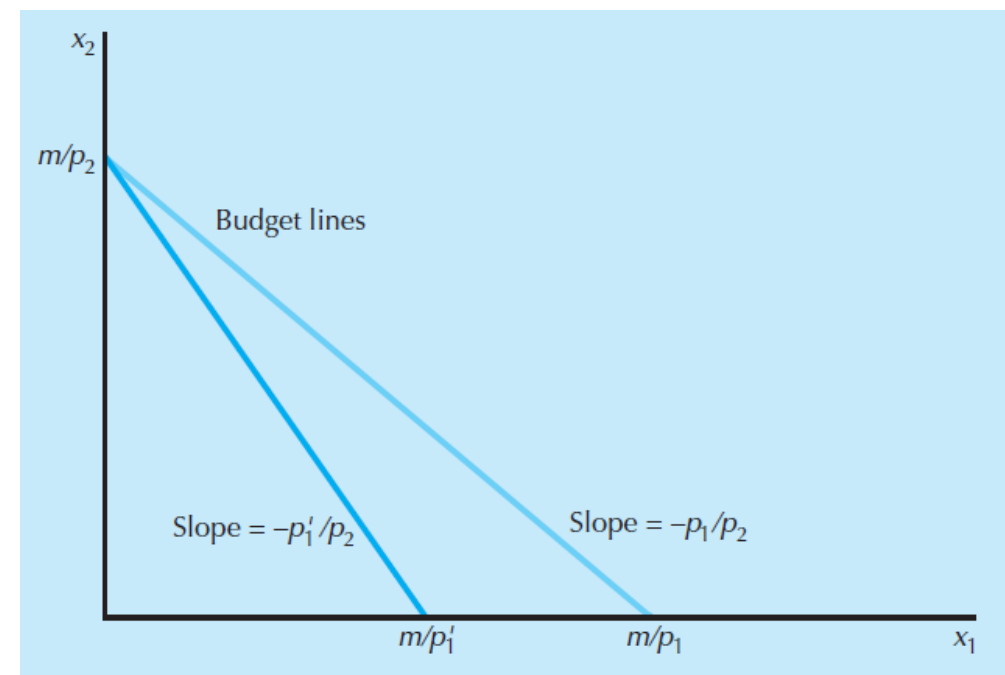

Μεταβολές στην τιμή

- Υπενθυμίζουμε πως

$$x_2 = \frac{m}{p_2} - \frac{p_1}{p_2} x_1 \quad (2.4)$$

- Έστω ότι αυξάνουμε την p_1 ενώ η p_2 μένει σταθερή
- Η γραμμή θα γίνει πιο απότομη
- Και η τομή με τον άξονα των x_2 δε θα αλλάξει

Ταυτόχρονες μεταβολές στις τιμές

- Έστω ότι διπλασιάζουμε το p_1 και το p_2
- Γεωμετρικά:
  - Πρώτα η τομή με τον άξονα των x_1 πάει στο μισό
  - Και μετά η τομή με τον άξονα των x_2 πάει στο μισό
  - Που είναι σαν να μετατοπίζεται παράλληλα και προς τα μέσα η γραμμή
  - Που είναι η ίδια επίδραση με τη διαίρεση του εισοδήματος κατά 2
- Αλγεβραϊκά, έστω ότι πολλαπλασιάζονται οι τιμές κατά t :
  - Η αρχική γραμμή $p_1x_1 + p_2x_2 = m$ γίνεται
$$tp_1x_1 + tp_2x_2 = m$$
που ισοδυναμεί με $p_1x_1 + p_2x_2 = \frac{m}{t}$
- Όταν η p_2 αυξάνεται περισσότερο από την p_1 , το $-\frac{p_1}{p_2}$ γίνεται μικρότερο σε απόλυτη τιμή, και άρα η γραμμή πιο επίπεδη
- Όταν η p_2 αυξάνεται λιγότερο από την p_1 , το $-\frac{p_1}{p_2}$ γίνεται μεγαλύτερο σε απόλυτη τιμή, και άρα η γραμμή πιο απότομη

Ερώτηση 2.2

- Τι συμβαίνει στη γραμμή εισοδηματικού περιορισμού αν η τιμή του αγαθού 2 αυξηθεί, αλλά η τιμή του αγαθού 1 και το εισόδημα μείνουν σταθερά;

Απάντηση στην ερώτηση 2.2

- Η τομή με τον κάθετο άξονα (άξονας x_2) ελαττώνεται και η τομή με τον οριζόντιο άξονα (άξονας x_1) παραμένει αμετάβλητη
- Άρα η γραμμή εισοδηματικού περιορισμού γίνεται πιο επίπεδη

Ερώτηση 2.3

- Αν η τιμή του αγαθού 1 διπλασιαστεί και η τιμή του αγαθού 2 τριπλασιαστεί, η γραμμή εισοδηματικού περιορισμού γίνεται περισσότερο ή λιγότερο επίπεδη

Απάντηση στην ερώτηση 2.3

- Πιο επίπεδη: η κλίση είναι $-2p_1/3p_2$

Αγαθό αναφοράς

Τιμή / αγαθό αναφοράς

- Η γραμμή εισοδηματικού περιορισμού

$$p_1x_1 + p_2x_2 = m$$

έχει τρεις παραμέτρους (p_1, p_2, m), αλλά μόνο δύο χρειάζονται για να περιγραφεί μια γραμμή

- Για παράδειγμα, η παραπάνω γραμμή είναι ισοδύναμη με την

$$\frac{p_1}{p_2}x_1 + x_2 = \frac{m}{p_2}$$

- Αυτό ισοδυναμεί με το να σταθεροποιούμε την τιμή του αγαθού 2 στην τιμή $p_2 = 1$
- Όταν η τιμή του ενός αγαθού τίθεται ίση με 1, όπως στην περίπτωση του αγαθού 2 παραπάνω, τότε αυτή αναφέρεται ως **τιμή αναφοράς** και το αντιστοιχό αγαθό ως **αγαθό αναφοράς**

Ερώτηση 2.4

- Ποιος είναι ο ορισμός ενός αγαθού αναφοράς;

Απάντηση στην ερώτηση 2.4

- Ένα αγαθό του οποίου η τιμή είναι ίση με 1
- Οι τιμές όλων των άλλων αγαθών μετρώνται σε σχέση με την τιμή του αγαθού αναφοράς

Φόροι, επιδοτήσεις και επιβολή δελτίου

Παράδειγμα: το πρόγραμμα κουπονιών σίτισης

Φόρος

- Ο **φόρος επί της ποσότητας** συνεπάγεται πως ο καταναλωτής πρέπει να πληρώσει στο κράτος ένα ορισμένο ποσό για κάθε μονάδα αγαθού που αγοράζει
- Αυτό ισοδυναμεί (από την οπτική του καταναλωτή) με μια αύξηση της τιμής: φόρος t στο αγαθό 1 αλλάζει την τιμή από p_1 σε $p_1 + t$
- Άρα η γραμμή εισοδηματικού περιορισμού γίνεται πιο απότομη
- Ο **φόρος επί της αξίας** είναι μια ποσοστιαία αύξηση στην τιμή του αγαθού
- Για παράδειγμα, ΦΠΑ $\tau = 21\%$ στο αγαθό 1 σημαίνει ότι η τιμή του αγαθού γίνεται $(1 + \tau)p_1$ και άρα p_1 πάει στον πωλητή για κάθε μονάδα του αγαθού 1 και τp_1 πάει στο κράτος

Επιδότηση

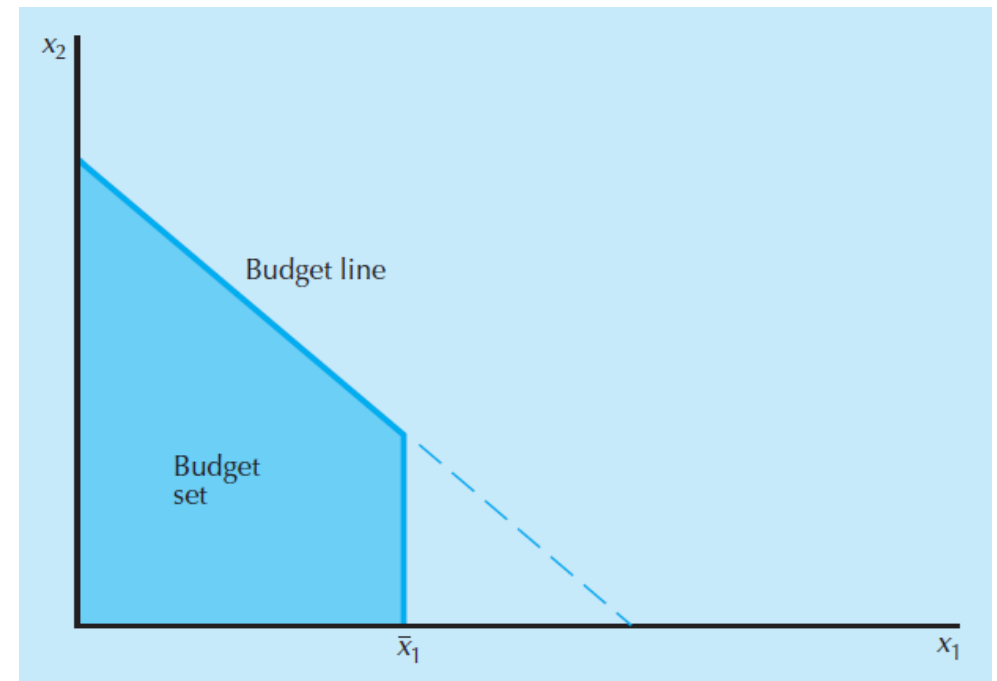
- Η **επιδότηση επί της ποσότητας** συνεπάγεται πως το κράτος δίνει στον καταναλωτή ένα ορισμένο ποσό για κάθε μονάδα αγαθού που αγοράζει
- Αυτό ισοδυναμεί (από την οπτική του καταναλωτή) με μια ελάττωση της τιμής: επιδότηση s στο αγαθό 1 αλλάζει την τιμή από p_1 σε $p_1 - s$
- Άρα η γραμμή εισοδηματικού περιορισμού γίνεται πιο επίπεδη
- Η **επιδότηση επί της αξίας** είναι μια ποσοστιαία αύξηση στην τιμή του αγαθού
- Αν η τιμή του αγαθού 1 είναι p_1 και το αγαθό υπόκειται σε επιδότηση επί της αξίας σ , τότε η τιμή του αγαθού που αντιμετωπίζει ο καταναλωτής είναι $(1 - \sigma)p_1$

Εφάπαξ σταθερού ποσού φόρος ή επιδότηση

- Ένας **εφάπαξ σταθερού ποσού φόρος** είναι η αφαίρεση ενός ποσού χρημάτων από το κράτος, ανεξάρτητα από τη συμπεριφορά του καταναλωτή
- Ισοδύναμο με την ελάττωση εισοδήματος, και άρα μεταθέτει τη γραμμή εισοδηματικού περιορισμού παράλληλα προς τα μέσα
- Μια **εφάπαξ σταθερού ποσού επιδότηση** είναι η προσθήκη ενός ποσού χρημάτων από το κράτος, ανεξάρτητα από τη συμπεριφορά του καταναλωτή

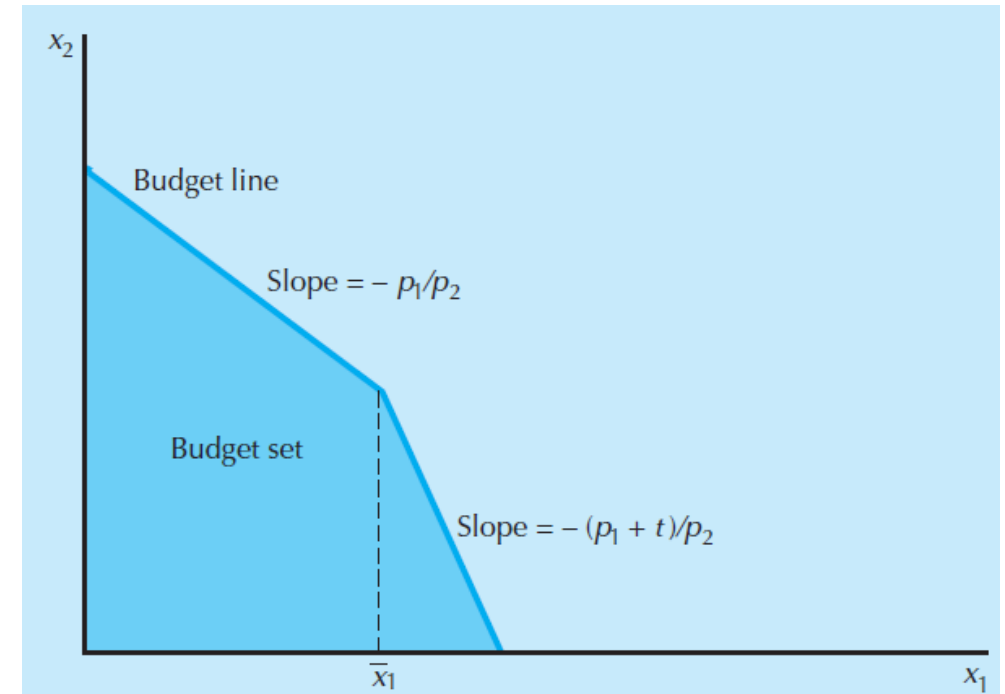
Περιορισμοί με τη μορφή δελτίου

- Σε ορισμένες περιπτώσεις οι κυβερνήσεις επιβάλλουν περιορισμούς με τη μορφή δελτίου
- Παράδειγμα: στον 2^ο παγκόσμιο πόλεμο, οι ΗΠΑ επέβαλαν δελτίο σε ορισμένα αγαθά όπως βούτυρο και κρέας
- Στο σχήμα επιβάλλεται περιορισμός με τη μορφή δελτίου επιπέδου $\bar{x}_1$ στο αγαθό 1

Συνδυασμός φορολόγησης και περιορισμού με τη μορφή δελτίου

- Οι παραπάνω μηχανισμοί μπορούν να συνδυαστούν
- Στο σχήμα ο καταναλωτής μπορεί να αγοράσει το αγαθό 1 στην τιμή p_1 μέχρι το επίπεδο $\bar{x}_1$, ενώ για $x_1 > \bar{x}_1$ επιβάλλεται φόρος t
- Γραφικά, η γραμμή εισοδηματικού περιορισμού
  - Έχει κλίση $-p_1/p_2$ μέχρι το $\bar{x}_1$
  - Έχει κλίση $-(p_1 + t)/p_2$ πέρα από το $\bar{x}_1$

Φόροι, επιδοτήσεις και επιβολή δελτίου

Παράδειγμα: το πρόγραμμα κουπονιών σίτισης

Πρόγραμμα κουπονιών σίτισης των ΗΠΑ

- Από το 1964, οι ΗΠΑ παρέχουν επιδοτήσεις για σίτιση σε φτωχούς ανθρώπους
- Πριν το 1979, οικογένειες που ικανοποιούσαν ορισμένα κριτήρια λάμβαναν κουπόνια σίτισης που μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την αγορά τροφίμων σε καταστήματα
- Για παράδειγμα, τον Ιανουάριο του 1975, μια τετραμελής οικογένεια λάμβανε μηνιαία κουπόνια αξίας έως 153 \$
- Η τιμή των κουπονιών εξαρτάτο από το μηνιαίο εισόδημα:
  - Τετραμελής οικογένεια με εισόδημα 300 \$: 83 \$ για το μηνιαίο όριο
  - Τετραμελής οικογένεια με εισόδημα 100 \$: 25 \$ για το μηνιαίο όριο

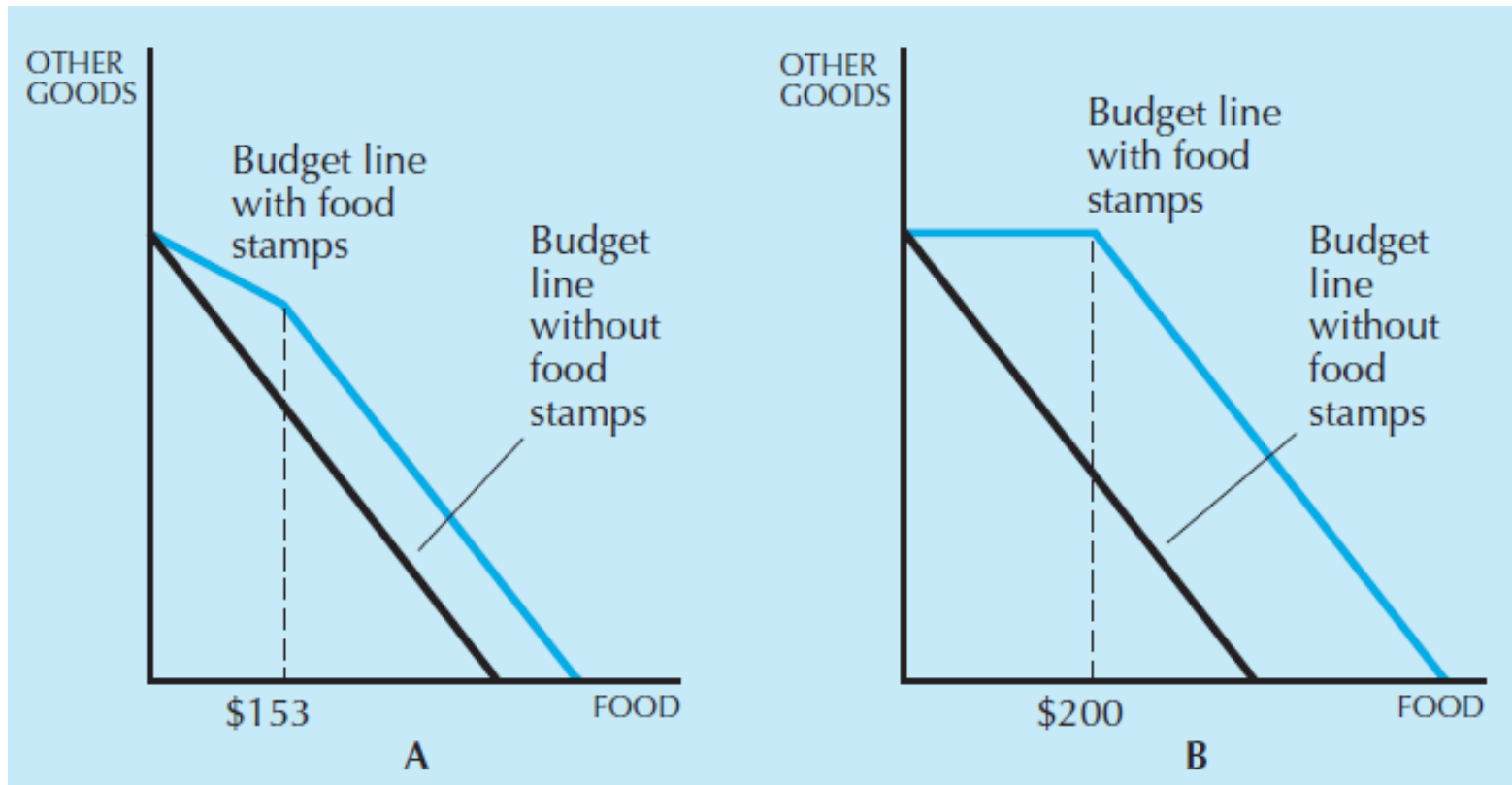
Ερμηνεία των κουπονιών σίτισης

- Τα κουπόνια σίτισης πριν το 1979 μπορούν να ερμηνευθούν ως επιδότηση επί της αξίας, που εξαρτάται από το εισόδημα:
  - Για τετραμελείς οικογένειες με εισόδημα 300 \$: $\sigma = 0.46$ (γιατί $1 - \frac{83}{153} = 0.46$)
  - Για τετραμελείς οικογένειες με εισόδημα 100 \$: $\sigma = 0.84$ (γιατί $1 - \frac{25}{153} = 0.84$)

Πρόγραμμα σίτισης μετά το 1979

- Μετά το 1979, νοικοκυριά που πληρούν τα κατάλληλα κριτήρια παίρνουν ένα ορισμένο αριθμό κουπονιών
- Δηλαδή μια εφάπαξ σταθερού ποσού επιδότηση
- Πώς απεικονίζεται ο εισοδηματικός περιορισμός των νοικοκυριών για $\sigma = 0.84$ (τετραμελείς οικογένειες με εισόδημα 100 \$ πριν το 1979);
- Πώς απεικονίζεται ο εισοδηματικός περιορισμός των νοικοκυριών για μια σταθερού ποσού επιδότηση αξίας 200 \$ χωρίς μεταπώληση (μετά το 1979);

Εισοδηματικοί περιορισμοί πριν και μετά το 1979

Ερώτηση 2.5

- Ας υποθέσουμε ότι η κυβέρνηση επιβάλλει φόρο 15 cents ανά λίτρο για τη βενζίνη και μετά αποφασίζει να εισάγει επιδότηση στη βενζίνη στα 7 cents ανά λίτρο
- Ποιος είναι ο καθαρός φόρος;

Απάντηση στην ερώτηση 2.5

- 8 cents ανά λίτρο

Ερώτηση 2.6

- Έστω ότι η εξίσωση εισοδηματικού περιορισμού δίνεται ως

$$p_1x_1 + p_2x_2 = m$$

- Η κυβέρνηση αποφασίζει να επιβάλλει
  - έναν εφάπαξ σταθερού ποσού φόρο u ,
  - ένα φόρο επί της ποσότητας στο αγαθό 1 ίσο με t ,
  - και μια επιδότηση επί της ποσότητας στο αγαθό 2 ίση με s
- Ποια είναι η έκφραση για τη νέα γραμμή εισοδηματικού περιορισμού;

Απάντηση στην ερώτηση 2.6

- Η νέα γραμμή εισοδηματικού περιορισμού είναι

$$(p_1 + t)x_1 + (p_2 - s)x_2 = m - u$$

Μεταβολές της γραμμής εισοδηματικού περιορισμού

Τέλειος πληθωρισμός

- Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλύσουμε τις αποφάσεις των καταναλωτών
- Αλλά μπορούμε ήδη να κάνουμε μερικές ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις
- Για παράδειγμα, έστω ότι έχουμε **τέλειο πληθωρισμό**: οι τιμές και το εισόδημα πολλαπλασιάζονται κατά μία σταθερά
- Τότε το σύνολο οικονομικών δυνατοτήτων δεν αλλάζει, και άρα οι βέλτιστες επιλογές των καταναλωτών δεν αλλάζουν

Επέκταση του συνόλου οικονομικών δυνατοτήτων

- Αν αυξηθεί το εισόδημα, τότε μεγαλώνει το σύνολο οικονομικών δυνατοτήτων, άρα η κατάσταση του καταναλωτή είναι τουλάχιστον όσο καλή όσο προηγουμένως
- Αν ελαττωθεί η τιμή κάποιου αγαθού, τότε μεγαλώνει το σύνολο οικονομικών δυνατοτήτων, άρα η κατάσταση του καταναλωτή είναι τουλάχιστον όσο καλή όσο προηγουμένως

Ερώτηση 2.7

- Αν το εισόδημα του καταναλωτή αυξηθεί και μια από τις τιμές μειωθεί ταυτόχρονα, θα είναι απαραίτητως ο καταναλωτής σε καλύτερη θέση;

Απάντηση στην ερώτηση 2.7

- Ναι, γιατί όλοι οι καταναλωτικοί συνδυασμοί που ήταν προσιτοί για τον καταναλωτή προηγουμένως παραμένουν προσιτοί στις νέες τιμές και το νέο εισόδημα

Βιβλιογραφία

- [1] Hal Varian, Μικροοικονομική: μια σύγχρονη προσέγγιση, 3^η έκδοση, εκδόσεις Κριτική, 2015